Tevessül Hakkındaki Hadîslerin Tahriçleri – 15. Bölüm

6. HADİSİN TAHRİCİNİN 1. KISMI >>> 2. KISMI >>> 3. KISMI >>> 4. KISMI >>>

FASL

Geçen sözlerin özü:

Atıyyetü'l-Avfî'yi, Yahyâ İbnu Saîd el-Kattân, İbnu a'd, İbnu Maîn, Tirmizî, Bezzâr ve İbnu Şâhin âdil bulmuş,[1] onlardan sonra gelen bazıları onlara tabi olmuştur. İbnu'l-Kattân (Nasbu'r-Râye:4/68) şöyle demiştir:

"Atıyye (bazılarınca) zayıf görülmüş, hakkında İbnu Maîn 'sâlihtir' demiştir; öyleyse hadîs hasendir."

Hâsılı, onun hakkında konuşanlar, itham edildiği tedlîs –ki kesinlikle bu doğru değildir- veya teşeyyu' veyahut da üzerinde konuşulan rivâyet ettiği bir şey yüzündendir. Açıkça gördün ki, hakkında konuşulan bu üç şey ,tadile zarar veren şeyler değildir.

Şu halde doğru olan hadîsinin kabûl edilmesi, ve hasen li zatihî'den sayılmasıdır. Hadis ilminin şeyhi ve illetlerinin tabibibi İbnu Hacer el-Askalânî, "Emâlî'l[2]-Ezkâr"da (1/217) "Atıyye'nin zayıflığı sadece teşeyyu' ve tedlîs cihetlerinden gelmektedir; O, kendi başında sadûktur" dedi.

Sana tedlîs iddiâsının doğru olmadığı ve teşeyyuun rivayetine bir tesirinin bulunamayacağı açığa çıkınca adan sadûktur. Hâfız, Atıyyetü'l-Avfî'nin sadûk olduğunda ısrar etmiştir. "En-Nüket Alâ İbni Salâh"da (2/644) mudellislerin ismini açıklarken müdellisleri iki kısma ayırdı: Birincisi sâdık olmalarıyla beraber müdellis olanlar, ikincisi, tedlisden başka bir şeyle zayıf olduğu söylenenler. Sonra Atıyyetü'l-Avfî'yi birinci kısımda (2/646) zikretti. Onlar da sadûk olmakla beraber tedlîs ile vasfedilenlerdir. O halde Atıyye ona göre sadûktur.

Bu açıklamadan sonra Atıyyetü'l-Avfî için yapılan bir zayıflık suçlaması bulursan, bil ki o, doğru değildir.

Bundan sonra sen, Atıyyetü'l-Avfî içün yaptığım müdâfaayı "El-Kavlü'l-Müstevfî Fî'l-İntisâr Li Atıyyetü'l-Avfî" diye de isimlendirebilirsin… Allah en iyi bilendir.

FASL

Üçüncü illet hakkında söyleyeceklerimize gelince…

İbnu Ebî Hâtim, el-İlel'de (2/184), şöyle dedi:

"Babama şu hadîsi sordum: Abdullah İbnu Sâlih İbni Müslim'in Fudayl İbnu Merzûk'dan (onun) Atıyyetü'l-Avfî'den (O'nun), Ebû Saîd el-Hudrî'den, (O'nun

da) Nebi (sallallahua aleyhi ve sellem)'den yaptıkları 'Ey Allah'ım!… İsteyenlerin sende olan hakkı ve yürüyüşüm hakkı ile…' Ve hadisi zikretti. Bunu Ebû Nuaym, Fudayl yoluyla Abû Saîd'den mevkuf olarak rivâyet etti. Babam da mevkuf eşbehdir (doğruya daha benzemektedir) dedi."

Bunu Zehebî, "el-Mîzân"da teyid etmektedir.

Derim ki: Bir topluluğun yaptığı gibi, taklîd ederek (Ebû Hâtim'in hükmü de bizimkine uymaktadır deyip) muvafakatı ilan etmekte acele etme…O topluluktan bazıları şunlardır: Beşîr es-Sehsevânî, El-Elbânî, Ed-Daîfe'sinde (1/37), Hammâd el-Ensârî, "El-Mefhûmu's-Sahîh li't-Tevessül"de ve başkaları… Zîrâ hadîsin Fudayl İbnu Merzûk'tan, merfû' ve mevkûf olarak rivâyet edilmesinde ihtilâf edildi.

Onu merfû olarak rivâyet edenlerden bazısı:

1-Yahyâ İbnu Ebî Bükeyr… Bunu Beğavî, Alî İbnu Ca'd'ın hadîsinde (el-Müsned:), Beyhakî, ed-Deavâtü'l-Kebîr'de (47) rivâyet ettiler.

2-Muhammed İbnu Fudayl İbni Ğazevân… Bunu, İbnu Huzeyme, Et-Tevhîd'de (s.17) rivâyet etti.

3-Süleyman İbnu Hayyân Ebû Hâlid el-Ahmer… Bunu, İbnu Huzeyme, Et-Tevhîd'de (s.18) rivâyet etti.

4-Abdullah İbnu Sâlih el-İclî… Taberânî, Ed-Düâ (2/990) ve İbnu's-Sünnî (s.40) rivâyet ettiler.

5-Fadl İbnu Muvaffak… Bunu, İbnu Mâce rivâyet etti.

6-Yezîd İbnu Hârûn… Bunu, Ahmed (3/21), Beğavî, Müsned-i Alî İbnu Ca'd, Mıbâhu'z-Zücâce'de (1/99) olduğu gibi Ahmed İbnu Menî', Yezîd İbnu Hârûn yoluyla şöyle rivâyet ettiler: Bize Fudayl İbnu Merzûk, Atıyyetü'l-Avfî'den, (O), Ebû Saîd el-Hudrî'den rivâyet ettiler. (Yezîd dedi ki:) Ben Fudayl'a, onu (Ebû Saîd radıyallahu anhu) ref mi etti (Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'e nisbet mi etti) dedim (dedi.) zannnedersem ref etti dedi ve sonra onu merfû' olarak rivâyet etti.

Derim ki: Bu (بقد)ile kuvvet bulan ağır gelen bir zandır. O da burada maziye dahil olup onu hale yaklaştıran muhakkaklık manasında bir tahkik harfidir. Buna binaen Yezîd İbnu Hârûn'un rivayeti mutlaka merfu kısmındandır. Muteahhır hafızlardan hadis hakkında konuşanların yaptığı budur.

Bu, hadîsi Fudayl İbnu Merzûktan iki kişi rivâyet etti:

1-Ebû Nuaym Fadl İbnu Dükeyn… Onu -"Emâli'l-Ezkâr"da (1/273) olduğu gibi- "Kitâbu's-Salât"ta rivâyet etti.

2-Vekî' İbnu Cerrâh… Onu İbnu Ebî Şeybe, El-Musannef'de () rivâyet etti. Bunda muhhaddislerin iki mesleği (gittiği yolları) vardır ki, ikisi de merfû' olmayı kuvvetlendiriyor.

Birincisi, merfu olmak ziyadedir ve o da makbûldür; çünkü hüküm zizadeyi

getirenin hükmüdür. Bu, Hatîb el-Bağdâdî'nin, fıkıh, hadis ve usul imamlarından bir topluluğun mezhebidir.

İkincisi, karîneleri gözeterek tercîh etmek… Bu da merfuluk hükmünü kuvvetlendiren bir şeydir. Çünkü hadîsi merfu olarak rivâyet edenlerin sayısı mevkuf rivayet edenlerden daha fazladır (mevkuf rivayet edenler sadece iki kişidir).

Evet, Ebû Nuaym el-Fadl İbnu Dükeyn ve Vekî' iki sika imamdırlar; lâkin karşılarında Yezîd İbnu Hârûn ve Yahya İbnu Ebî Bukeyr vardır ki bu ikisi de öyledir. Üstelik onlarla beraber, cemâaatin (Kütüb-i Sitte sahiblerinin) ihticac ettiği sika İbnu Ğazevân vardır. Keza cemâatin hüccet ileri sürdüğü Süleyman İbnu Hayyân da öyle.. İclî Buhârî'nin râvîlerinden olan sika bir zat. Bunlar o kimselerdir ki, söz onlarındır. Allah'tır en iyi bilen…

Öyleyse, bundan sonra mevkuf olduğuna hükmedenin ve onu tercîh edenin muhalefetinden korkma… Çünkü bu ilimde dönülüp gidilecek olan hadîs kaideleri merfuluğu ağır bastırmaktadır. Nice merfû hadisler vardır ki Ebû Hatim onun mevkuf olduğuna hükmetti, nice mevsul (Nebi (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'ye kesklik olmadan dayanan) hadîs vardır ki onun mürsel olduğuna hükmetmiştir, nice sahîh hadîs vardır ki zayıf olduğuna hükmetmiştir. Anlaşmazlık anındaki tercih ettirici sebeb, sadece hadis kaidelerinin hakemliğine baş vurmaktır. En iyi bilen Allah'tır.

Kızılacak ve nefret edilecek oynamalardan biri de el-Keşf ve't-Tebyîn (s.23) sahibinin, hadîsi mevkuf rivayet etmeleri cihetinden Vekî' ibnu'l-Cerrâh ve Fudayl İbnu Ğazevân ile hadîsi merfu olarak rivayet etmeleri cihetiyle Abdullah İbnu Sâlih el-İcli ve el-Fadl İbnu'l-Muvaffak arasında bir muhalefet ortaya koymasıdır.

Bu birçok sebeple açık bir hata ve muğalatadır:

Birincisi: Burada Fudayl İbnu Ğazevân'ın hiçbir dahli yoktur.

İkincisi: Tercîh yaparken Yahyâ İbnu Ebî Bukeyr'i çıkarıp dipnota koydu, onu hadîsi merfu rivayet etmekte iki arkadaşına katmadı; oynamanın ta kendisidir…

Üçüncüsü: Hadîsi merfû' olarak rivayet edenlerin isimlerinin hepsini getirmedi; onlar altı kişidirler.

Bilemiyorum şunlar ne için kitap yazmaya koşuştururlar? Son bulan iddialar için mi yoksa kesada uğramış ticaret için mi? Vellahu'l-Müsteân

Tenbîh:

Elbânî, Daîfe'sinde (1/37) garîb bi iş yaptı ve Atıyye veya İbnu Merzûk'tan ıztırab iddiâ etti; çünkü bu merfû' ve menkûf olarak geldi. Bu hatadır. Çünkü ıztırab vecihlerin denkliği anında olur. Denkliğin olmadığı ve tercîhin imkânsız olduğu yerde yukarıda da geçtiği gibi ıztıraP olmaz. Ondan evvel bu hadîs hakkında konuşurken böyle bir iddiada bulunanı bulmadım. [3]

Bu kadarı yeter. Allah'tan selamet ve koruma istiyoruz.

Geçmiş sözlerin kısacası ve özü “Ey Allahım!… Ben senden, senden isteyenlerin hakkıyle istiyorum” hadisini illetli buldukları şeyler doğru değildir ve bunlar hadîs kaideleri önünde bu hadiste tek bir illeti ispat etme gücünde bile değildir.

Buna binaen şöyle diyebilirsin:

Söz, Dünyâtî, Makdisî, Irâkî ve Askalanî gibi hadîsi hasen bulanların, onlardan evvel de, onun sahîh olduğunu söyleyen imamlar imamı İbnu Huzeyme’nin sözüdür. Doğru olan onlar dediğidir; hadîs kaideleri onları teyid etmektedir. Doğruyu en iyi bilen ancak Allah azze ve celledir.

ALTINCI HADÎSİN TAHRİCİ BİTTİ

---

[1]Bu zâta karşı işlenen açık hatalardan ve yapılan zulümden bazısı da İbnu’l-Cevzî’nin el-Mevzûât’ta “Herkes onu zayıf buldu”, Zehebî’nin ed-Dîvân’da “Zayıf olduğunda söz birliği edilen birisidir”, Müstedrek Telhisi’nde de (4/222) “Vâh’dır (çok zayıftır)” ve el-Bûsîrî’nin “Mısbâhu’z-Zücâce”de “Zayıf olduğunda ittifak edilen biridir” şeklindeki sözleridir. Bunlar gerçeğe ters düşen sözlerdir; dolayısıtyla onlara iltifat edilmez. Bu adam “çok zayıf ” da değildir, “zayıflığında icma edilen biri” de değildir. Ricâl kitablarına tenkıdçi ve basîretli bir sayrafî (kuyumcu) gözüyle bakmayanın ayağı kayar ve şaşırır. Vellahu’l-müsteân…

[2] Hâfız’ın kelâmı Atıyyetü’l-Avfî hakkında söylenenleri kesince ve konuşmanın kapısını kapatınca, bu el-Keşf ve’t-Tebyîn (42) sahibinin işine el vermediği içün kusûrunu itiraf edeceği ve Hâfız rahimehullahu teâlâ’ya teslim olacağı yerde buna gözlerini kapadı, Hâfız’ın el-Ezkâr üzerine olan “Emâlî”sini ayıblamaya başladı. Bu, kendilerine muhalıf olunca kitabları tenkıd içün her zaman yapa geldikleri işlerine benzemektedir. Bir hâfız’ın sahîh veya hasen bulmasını reddetmek murad ettikleri zaman O’nu tesâhül ile ve kitabında şunlar şunlar bulunmakla itham ederler. Şazlarına uymayan bir sahih hadîs gördükleri vakit, onları şöyle derken görürsünüz: “Onu Ahmed rivâyet etmedi; ne Buhârî’de ve Müslim’de ne de Muvatta’da yoktur; onu Dört Sünen’de bulamayacaksın, aksine o, Dârekutnî ve Bezzâr gibi zayıf hadîsleri rivâyet eden kitaplardadır…..” Bu, düşürülmeye muhtâc olmayıp kendi başına düşen bir sözdür. İşte biz bu gün onları “Emâlî’l-Ezkâr”ı ayıblarken görüyoruz… Bu, âletsiz dövüşen ve mevzuunda en üst mertebeyi yakalamış ve önceki büyük hâfızların iftihar edeceği bir kitaba el uzatan kimsenin çirkin bir cür’etidir. Vellâhu’l-Müsteân…

[3]Burada M. Saîd Memdûh sıhhatini beğenmediği bir şâhid getirdi; biz de onu buraya almadık.

Ayrıca M. Saîd burada İmam Kevserî’nin mütabi diye aldığı bir rivayeti ve ona rediyede bulunan Elbânînin verdiği cevablarını aldı ve bu rivâyetin mütabi olmadığını söyledikten sonra Elbânî’nin yanlışlıklarını teker teker ele alıp her birisinin paçavrasını çıkardı; cahilliklerini sergiledi. Biz ise bunları buraya almadık…